

Directoraat-generaal : Leefmilieu

EUROSTATION – Blok II – 2de verdieping
Victor Hortaplein, 40 bus 10
B – 1060 BRUSSEL

www.environment.fgov.be

Secretariaat van het AdviesComité SEA:

Claire Piens

t : + 32 2 524 95 12

f : + 32 2 524 96 00

e : claire.piens@health.fgov.be

Adviescomité SEA

02 februari 2011

Ontwerp van prospectieve studie betreffende de zekerheid van aardgasbevoorrading tot 2020

**Advies betreffende
het milieueffectenrapport**

1. CONTEXT

Het DG Energie van de FOD Economie heeft op 06 december 2010 het adviescomité SEA om advies gevraagd in het kader van de uitwerking van het ontwerp van prospectieve studie betreffende de zekerheid van aardgasbevoorrading tot 2020, hierna PSG¹ genoemd.

Alvorens de studie wordt goedgekeurd², moet ze het voorwerp uitmaken van een milieueffectenbeoordeling, rekening houdende met volgende doelstellingen:

- verzekeren van een hoog milieubeschermingsniveau (behoud, bescherming en verbetering van de kwaliteit van het milieu);
- Bijdragen tot de integratie van milieuoverwegingen in de voorbereiding en vaststelling van plannen en programma's;
- Het voorzorgsprincipe in aanmerking nemen;
- Bevorderen van duurzame ontwikkeling.

Overeenkomstig artikel 10, §2, van de wet van 13 februari 2006 heeft het Adviescomité SEA zich op 22 juni 2010 uitgesproken over het ontwerpregister dat als referentiekader dienst deed om de milieueffectbeoordeling van de PSG uit te voeren.

Overeenkomstig artikel 12 van diezelfde wet strekt dit advies ertoe:

-enerzijds de relevantie en de kwaliteit van de inhoud van het milieueffectenrapport te onderzoeken, rekening houdend met de doelstellingen van de SEA-wet;

-anderzijds te bepalen of de uitvoering van het plan aanzienlijke grensoverschrijdende effecten kan hebben op het milieu.

Teneinde rekening te houden met het verlof tijdens de eindejaarsfeesten, heeft de auteur beslist om de door de wet vastgestelde antwoordtermijn (60 dagen) met 15 dagen te verlengen. De deadline voor het doorzenden van het advies werd vastgesteld op 18 februari 2011

Inhoudsopgave van het advies (punt 2)

Advies van het Comité

- 2.1 Algemene beoordeling
- 2.2 Analyse van de vastgestelde beperkingen en impact op de PSG
- 2.3 Algemene technische en formele opmerkingen
- 2.4 Bijzondere technische opmerkingen (thematische fiches)
- 2.5 Grensoverschrijdende effecten

¹ De verplichting om de PSG op te stellen wordt opgelegd door artikel 15/13 van de wet van 12 april 1965 betreffende het vervoer van gasachtige producten en andere door middel van leidingen, zoals gewijzigd door de wet van 01 juni 2005, artikel 34.

² Artikel 6, §1, 1° streepje van de wet van 13 februari 2006 betreffende de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van bepaalde plannen en programma's en de inspraak van het publiek bij de uitwerking van de plannen en programma's in verband met het milieu.

2. ADVIES

2.1 ALGEMENE BEOORDELING

Het Comité is er zich van bewust dat, hoewel de wet van 12 april 1965 inzake de PSG niet voorziet om milieuoverwegingen te behandelen, de DG Energie er toch heeft opgenomen in de studie. Het Comité apprecieert des te meer de inspanningen van DG Energie met het oog op de goede uitvoering van de milieueffectbeoordelingsprocedure. In die geest had het Comité het gewaardeerd indien er meer milieuoverwegingen waren opgenomen van bij de uitwerking van de PSG. Het Comité hoopt dat daar rekening mee gehouden kan worden bij de volgende editie.

Het Comité betreurt evenwel dat de strategische milieueffectenbeoordeling (SMB) gekenmerkt wordt door **een belangrijke beperking**, namelijk de **milieueffecten voortvloeiend uit** de behoefte aan **nieuwe infrastructuur**, evenals de gecumuleerde effecten van bestaande vervoerseenheden en nieuwe infrastructuur tot 2017, alsook de uitbating van deze infrastructuur, komen namelijk onvoldoende aan bod in dit plan-MER.

Daarnaast is het Comité ook van mening dat het noodzakelijk was om de interacties te vermelden tussen de verschillende andere energiebronnen, door er hun positieve of negatieve gevolgen voor het milieu aan toe te voegen. Hoewel het comité het moeilijk acht om de hoeveelheid gas van die energiebronnen te kwantificeren, zou het beter geweest zijn als dat element op een beschrijvende manier in hun analyse was opgenomen, zodat het comité in staat zou zijn een adequater advies af te leveren. Bij het onderzoek naar de **milieueffecten van het gebruik** van aardgas is het belangrijk deze ook te **situëren als substituu**t van andere energiebronnen. Door het beperken van de beoordeling tot milieuprestaties van het gasverbruik van de verschillende scenario's, veronachtzaamt men bijvoorbeeld de werkelijke emissies gekoppeld aan de energiescenario's. Zo is het mogelijk dat energiescenario's, die in de context van deze SMB als beste blijken, in realiteit het minst goed scoren wanneer het ganse energiesysteem in beschouwing wordt genomen (bij voorbeeld het geval van een elektrische WKK-centrale die vervangen zou worden door een eenheid die gebruik maakt van steenkool).

Het argument dat door een **informatiegebrek** de evaluatie van de gevolgen van een substitutie van andere energiebronnen door aardgas niet in rekening kon worden gebracht, houdt slechts ten dele stand, aangezien de scenario's waarop de prospectieve studie gebaseerd is deze vervanging wel degelijk in rekening brengen, en deze scenario's ook vrij beschikbaar en ter inzage liggen bij de respectieve diensten. Gebruikmakende van de ingeschatte inzet van de diverse energiebronnen van deze scenario's en de in de MER gehanteerde emissiefactoren kan men ruwe maar toch relevante indicaties geven.

Hoewel het de aanzienlijke inspanningen erkent die de auteur zich heeft getroost om te voldoen aan de verplichtingen die de SMB oplegt, stelt het Comité voor om in de toekomst te zorgen voor een betere vergelijking tussen de milieu-impact van de verschillende scenario's voor de consumptie van aardgas.

2.2. ANALYSE VAN DE VASTGESTELDE BEPERKINGEN EN IMPACT OP DE SMB

De belangrijkste beperkingen in het milieueffectenrapport en de gevolgen ervan op de strategische milieubeoordeling zijn:

In punt 1.3 van de studie Nut en Noodzaak leest het Comité “In de strategische milieubeoordeling wordt zowel de impact van de wijzigende vraag naar aardgas en behoefte naar aardgasinfrastructuren bestudeerd als de gecumuleerde effecten van geplande nieuwe infrastructuur en vervoerseenheden tot 2017.” Het Comité is van oordeel dat hier niet volledig aan voldaan is.

Vooreerst wijkt de gehanteerde methodologie af van wat hierboven en onder punt 1.3 wordt aangegeven over het in rekening brengen van de **geplande infrastructuur tot 2017** in de milieubeoordeling.

De opsteller (consultant) beroept zich op het feit dat de locatie van de nieuw te bouwen infrastructuur niet gekend is, en dat het bijgevolg onmogelijk is om een evaluatie te maken van versnipperingseffecten, barrière werking, geluidshinder, wijziging bodemgebruik en andere effecten als gevolg van ruimte-inname. Het Comité is van oordeel dat de informatie over de geplande vervoerseenheden tot 2017 (zoals voorzien in het ontwerp van PSG), ook al is dit fragmentair, onzeker en algemeen, essentieel en aangewezen is om reeds een algemene inschatting te maken van deze milieueffecten. Alleen het oplijsten van de relevante aandachtspunten van deze projecten, waarvan de exacte locatie nog niet gekend is, ter mogelijke inoverwegingneming van toekomstige projecten, lijkt het Comité te vrijblijvend.

Zoals hierboven reeds beschreven acht het Comité de methodologische benadering, waarin de **verschillende (beperkte) scenario's** met elkaar, en ten opzichte van het heden (2008), **worden afgewogen**, weinig pertinent.

Vooreerst schieten de scenario's hun doel voorbij daar ze niet allen rekening houden met de doelstellingen waartoe werd beslist of werden aangekondigd, en omdat ze onvoldoende **toekomstgericht** zijn³. Het SEA Comité voelt zich gesteund in haar herhaalde oproep door de bemerkingen van de opsteller onder punt 9, waarin bevestigd wordt dat de effecten op het milieu van de keuzes die in de nabije toekomst worden gemaakt vooral tot uiting komen op langere termijn (na 2020).

Overigens houdt de scenariobenadering ook geen rekening met het feit dat de huidige toestand van het milieu, in bepaalde opzichten, al niet bevredigend is (cfr. luchtvervuiling) en dat de gasector moet kunnen meewerken aan het verbeteren van de milieukwaliteit.

Het onderzoekskader is te beperkt om de impact op het **klimaat en de lucht** goed te bepalen.

Door enkel de milieu-impact van het transport en verbruik van aardgas te beschouwen en deze volledig los te koppelen van diens functie in het energiesysteem, kan deze oefening geen uitspraak doen over de daadwerkelijke

³ cfr. De doelstellingen van het energie/klimaatpakket tegen 2020 en 2050 worden niet in alle scenario's in rekening genomen.

emissies van de scenario's in hun geheel, die telkens overeenkomen met een specifiek bruto-finaal energieverbruik en met een specifieke energiemix.

Niettegenstaande het ontbreken van meer gedetailleerde gegevens hierover in de PSG (valt buiten het opzet, namelijk zekerheid van de aardgasvoorziening) komen deze wel aan bod in de basisstudies (FPB WP-21 en BABI2009-PSE-Base) waarop het PSG zich baseerde. Voor zinvolle uitspraken over de impact van de verschillende verbruiksscenario's zijn deze gegevens onmisbaar. Dit wordt overigens bevestigd door de opsteller in het plan-MER ondermeer in deel 11.3.1 emissieplafonds en het deel 12.3.2 klimaat.

In 2.4 is niet volledig duidelijk wat het **gasverbruik** is van het BABI-2009+PSE_Base_Nucl scenario. Afhankelijk van het gekozen scenario binnen de studie BABI-2009+PSE_X_Nucl is het gasverbruik immers 196.338 tot 237.338, respectievelijk de onder en bovenwaarde van alle in overweging genomen scenario's. Bij ontbreken van gegevens in het PSG zelf kunnen onderliggende gegevens zeker bij de respectieve instanties opgevraagd worden.

Verder is het voor de lezer essentieel dat zowel de binnenlandse vraag (tabel 2.4) als het aardgasverbruik in de huidige situatie & voor de verschillende scenario's (opgesplitst per Sector), uitgedrukt worden in dezelfde eenheid.

Om die reden had het Comité het beter geacht dat de opsteller slechts één eenheid zou hanteren voor het weergeven van de binnenlandse vraag naar aardgas (tabel 2.4) en het aardgasverbruik zoals weergegeven in delen 11.1.2.2 en 11.2.1 betreffende de huidige situatie en de scenario's.

In punt 7 van deel 4 in verband met de methodologie ware het volgens het Comité beter geweest om de volgende formulering op te nemen in de zin: *'ruimte-inname, exploitatie en verbruik zullen enerzijds rechtstreekse effecten hebben op het landschap, de lucht, klimaat, water, bodem'*, en dus eveneens het begrip 'biodiversiteit' (want men mag zich niet beperken tot de vermelding van de fauna en flora, want de habitats vallen daar niet onder).

2.3. ALGEMENE TECHNISCHE EN VORMELIJKE OPMERKINGEN

Enkele kleine opmerkingen betreffende tabel 3-1 Juridisch en beleidsmatig kader Met de **richtlijn 2009/29/EC** gebeurt de allocatie niet langer gewestelijk maar Europees, zie ondermeer de recente allocatie beslissing⁴.

In het Energie-klimaat pakket 20-20-20 zit ook de **richtlijn CCS (2009/31/EG)**.

Verder ontbreekt:

- **het KB van 16 juli 2002** betreffende "het opzetten van mechanismen ter bevordering van elektriciteit die geproduceerd wordt uit hernieuwbare bronnen" en waarin ook minimum prijzen als steunmaatregelen worden opgenomen.
- Voor het thema **energie** ook de referentie naar de verplichting tot **bijmenging biobrandstoffen** welke net als elektriciteit deel uitmaakt van de maatregelen om tegemoet te komen aan de doelstellingen zoals gedefinieerd in richtlijn 2009/28/EG

⁴ http://ec.europa.eu/clima/documentation/ets/docs/decision_benchmarking_15_dec_en.pdf

Voor het thema **ecosysteem(/biodiversiteit)**: de verwijzing toevoegen naar het Verdrag van de Verenigde Naties betreffende biologische diversiteit en de vertaling ervan op federaal en regionaal niveau (is exhaustiever dan de verwijzing naar de Vogel- en de Habitatrichtlijn).

Het Comité heeft een vormfout vastgesteld. Er is namelijk een tegenstelling tussen enerzijds wat in deel 4 onder hoofding 7 staat, namelijk dat de verschillen tussen de scenario's onderling worden beschouwd en ten opzichte van het **Referentie scenario**, en anderzijds wat eerder in het document onder punt 2 wordt aangegeven namelijk dat er niet gesproken kan worden over een referentie scenario gezien de verschillende modelleringmethodes.

2.4. BIJZONDERE TECHNISCHE OPMERKINGEN (THEMATISCHE FICHES)

Impact op landschap/zeezicht

De auteur heeft aangegeven⁵ dat er geen infrastructuurwerkzaamheden gepland zijn voor de uitbreiding van de LNG-terminal in het kader van het ontwerp van PSG. Het Comité is echter van mening dat men niet kan uitsluiten dat er werkzaamheden nodig blijken ter uitbreiding van de gasleidingen vanuit de zee. Het Comité betreurt dat er geen rekening wordt gehouden met die mogelijke werkzaamheden die een impact zouden kunnen hebben op het milieu, zoals geluidsoverlast, risico op vervuiling van het mariene ecosysteem, en schade aan de bodem en de ondergrond tijdens baggerwerken.

Aanrijking lucht en Impact op de menselijke gezondheid

11.2.1

Het Comité vindt het jammer dat hier niet dezelfde eenheid gebruikt zijn voor het verbruik van aardgas als onder punt 2.4.

Eerdere gemaakte algemene opmerkingen betreffende de beperkte opzet zijn ook hier van toepassing. Zo zegt de vergelijking van de aardgassector tov. het emissieplafond waar ook ook andere (energie) sectoren en vectoren aan bijdragen heel weinig.

11.3.1.

- Het Comité geeft ter informatie aan dat de nationale plafonds uit Richtlijn 2001/81/EG zijn van kracht sinds 1 januari 2011
- De NOx-plafonds worden ruimschoots overschreden en 8 van de ongeveer 60 kton overschrijdingen kan rechtstreeks in verband worden gebracht met slecht beheer van de overheden die bevoegd zijn voor de uitstoot (probleem van de dieselisering). Het is dan ook belangrijk te vermelden dat de keuzes voor de inplantingen een netto impact zullen hebben op de verbeterplannen (opgelegd door de Commissie) (in welke mate ?). Er bestaat een (beperkt maar onmiddellijk) risico dat de aanvragen voor exploitatievergunningen door de Europese overheden geblokkeerd zullen worden, vooral als er geen aandacht werd besteed aan de effecten.

⁵ Opmerking geformuleerd in antwoord op de opmerkingen van het adviesComité van de rubriek 'Betrokken experts, instanties, bedrijven of belangenorganisaties'

11.3.2.

Impact op de luchtkwaliteit (11.3.2) en ten gevolge van blootstelling via de lucht (15.2.2)

De bijdrage van 3,2 % aan de uitstoot is een waarde voor het integrale grondgebied en zegt nog niets over de rechtstreekse gevolgen op de gezondheid van wie in de buurt van de bron woont; er moet rekening gehouden worden met de lokale gevolgen (op een even onderbouwde en gedetailleerde manier als voor de veiligheid en de psychosomatische effecten (15.2.3).

(Rechtvaardiging: Richtlijn 2008/50/EG legt de lidstaat op om rekening te houden met de gezondheid op lokaal niveau).

Het Comité is van mening dat bij volledige verbranding van aardgas (CH₄) alleen in theorie de vermelde gassen de enige gassen zijn die vrijkomen. In realiteit is er helaas zelden een perfecte verbranding.

Een interessante conclusie is om weer te geven dat, ondanks gestegen volumes gasverbruik de immissies dalen, dit kan bvb door bvb. eenheden te berekenen als immissies per hoeveelheden gebruikte/getransporteerd gas. Het Comité vraagt de opsteller een nauwkeurigere definitie te geven van de term immissie.

Impact op klimaat

Ook hier verwijst het Comité naar de eerdere opmerkingen en acht de oefening door haar erg beperkte aanpak en het ontbreken van een vergelijking met andere energiebronnen slechts beperkt nuttig. Ook de referentie naar de huidige Kyoto-doelstelling is zoals de opsteller zelf aangeeft weinig relevant.

Het WP-21 scenario heeft als doelstelling te bestuderen welk energie systeem voldoet aan de eisen van het goedgekeurde Europese energie-klimaat pakket waarin ook de Belgische Non-ETS en Europese ETS doelstellingen opgenomen werden. Dit scenario wordt met andere woorden geacht te voldoen aan de EU 2020 post-Kyoto doelstelling. Het SEA Comité vraagt zich af of het BABI-2009+PSE_BASE ook deze goedgekeurde beleidsrandvoorwaarden in rekening heeft genomen, zoniet kunnen vragen gesteld worden bij het realisme van een dergelijk scenario.

Het Comité merkt op dat de soorten met een voorliefde voor een kouder klimaat verdrongen zullen worden door soorten met een voorliefde voor een warmer klimaat en dat tal van soorten er niet in zullen slagen naar een geschikt klimaat te migreren doordat de veranderingen zich zo snel voltrekken en door barrière-effecten (versnippering).

Aanrijking bodem en Wijziging bodemgebruik

Geen opmerkingen

Impact op biodiversiteit en Impact op de ecosystemen

Het Comité formuleert enkele specifieke opmerkingen, waarmee rekening gehouden zou moeten worden bij de volgende SMB (onderlijnd: suggestie voor toevoeging /wijziging):

- P. 80: de beschrijving van de actuele situatie verwijst enkel naar Vlaanderen?

- P. 81: de belangrijkste oorzaken van het verlies van biodiversiteit zijn: verlies en versnippering van leefgebieden, vervuiling (niet enkel door vermesting). De structuur van het hoofdstuk is verwarrend en onevenwichtig (veel gedetailleerder wat betreft de toestand van de biodiversiteit en de maatregelen die werden genomen in Vlaanderen). De federale acties worden niet vermeld (met name het mariene milieu).
- P. 83: impact van transport en verbruik: waarom wordt er niet verwezen naar de impact van de bouw? (wijziging van de ecologische structuur, graafwerken + opslag van grond, vernietiging van soorten en leefgebieden, lawaai/trillingen)
- P. 83: beschrijving van de toekomstige situatie: geluidsoverlast kan andere soorten dan vogels verstoren: waarom wordt enkel avifauna vermeld? : « Geluidseffecten kunnen leiden tot het afschrikken van verschillende soorten (vooral avifauna), wat een verminderd voorkomen tot gevolg kan hebben, enz.
- P. 84: Beoordeling van de effecten/effekten als gevolg van de ruimte-inname: er wordt enkel verwezen naar de VEN-gebieden (Vlaams gewest)? men kan het beter hebben over de N2000-gebieden en de natuur- en bosgebieden. Eveneens vermelden dat nieuwe installaties ook vermeden moeten worden in de zones die zeldzaam of gevoelig zijn (met name voor versnippering).
- Laatste zin van 16.3.1: moeilijk te zeggen dat het effect hoegenaamd niet significant zal zijn, ook al wordt er rekening gehouden met de bovenstaande randvoorwaarden.
- P. 85: bij de milderende maatregelen: « de werkstrook versmallen bij aanlegwerkzaamheden: dat kan nuttig zijn wanneer een waardevolle (half)natuurlijke habitat beschermd moet worden (zich niet beperken tot 'de vegetaties' maar het hebben over de 'biodiversiteit') + ook aangeven dat de duur van de interventies tijdens de aanleg beperkt moet worden.

Tot slot verbaast het Comité zich erover dat de monitoring van de effecten enkel melding maakt van de emissies van broeikasgassen en van klassieke polluenten (punt 19, pagina 89).

2.5.GRENSOVERSCHRIJDENDE EFFECTEN

Het Comité is van mening dat, gezien zijn algemene inhoud, het ontwerp van prospectieve studie gas het in dit stadium niet mogelijk maakt te bepalen of de tenuitvoerlegging ervan aanzienlijke effecten kan hebben op het milieu van een andere lidstaat van de Europese Unie of van een andere staat die partij is van het Verdrag van Espoo van 25 februari 1991 over de evaluatie van de milieueffecten in een grensoverschrijdende context.

Het Comité vraagt zich niettemin af of een leiding geen grote impact heeft op de stroombekkens?